

อยู่อย่างไม่ประมาท
ในโลกวัตถุนิยม

พุทธทาสภิกขุ

อยู่อย่างไม่ประมาทในโลกวัตถุนิยม

พุทธทาสภิกขุ

การบรรยาย ธรรมเทศนา ๒๕ พุทธศตวรรษ แสดงที่วัดพระบรมธาตุไชยา
ราชวรวิหาร กัณฑ์ที่ ๑ เรื่องวัตถุนิยม ปมตุตโลกกถา หรือ
ภาวะปัจจุบันของโลกวัตถุนิยม

วันที่แสดง ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๐๐

รหัส BIA3.4/1 กล้อง 1 หน้า 159 - 174

ผู้พิมพ์ รุ่งนภา บุญสวน

ผู้ตรวจทาน ฝ่ายจดหมายเหตุ

ISBN 978-616-7574-65-3

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน ๒๕๖๑ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

สมทบการผลิต ๑๐ บาท

ประสงค์รับหนังสือเพื่อใช้ในงานพิธีหรือเผยแพร่ในวาระต่างๆ ติดต่อที่

มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

โทรสาร : ๐ ๒๙๓๖ ๒๖๘๕

อีเมล : bookclub@bia.or.th

Facebook : [bookclub.bia](https://www.facebook.com/bookclub.bia)

www.bia.or.th

ธรรมทาน กับ มรดกหนึ่งร้อย

ที่ใครจะรู้ว่า ตอนที่มองใคร ลองแยกเล่มหนังสือ ออกดู จะเห็นว่า มีอยู่สองเล่ม คือ ละคร-ตลกที่ใช้พิมพ์ กับความรู้ หรือคุณธรรมที่ดี ที่ซ่อนอยู่ในหนังสือเล่มนั้น. มรดกหนึ่งร้อย ย่อมหมายถึง มรดกของความรู้ ด้วยภาคตามตัวอักษร พร้อมกับมรดกของละคร-ตลก และ ~~เรื่อง~~ ^{งาน}บันเทิงในมรดกหนึ่งร้อยนั้นๆ อยู่ทุกที่ทั้งนี้.

ส่วนมรดกธรรมทาน ย่อมไม่เหมือนกัน ความรู้ นั้นให้เปล่า ที่เลื่อง, ส่วน ^{และละคร-ตลก} ละคร-ตลก หรือบันเทิงนี้ ให้รู้ ความรู้ นั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับบทนะที่ ให้ ให้ใส่แกลบไปถวายพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน ต้องใส่ไปถวาย อีกหลายครั้ง! จนกว่าจะถึงตมึงที่วัด.

งานธรรมทาน มักตกเป็นมรดกหนึ่งร้อยไป. ขอจบพิจารณาด้วยดี ทั้งสองอย่าง, จะได้เห็นใจ กันดี! และร่วมมือกันได้.

สารบัญ

ธรรมะนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เหนืออำนาจของเวลา.....	๙
ความไม่ประมาทเป็นพินัยกรรมชิ้นสุดท้าย ของพระพุทธเจ้า	๑๙
คนที่ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย คนที่ประมาทแล้วย่อมตายอยู่แล้ว.....	๒๔
คนไร้อิทธิโตนตบปะได้ชื่อว่าเป็นคนทำลายที่ร้ายกาจที่สุด	๓๑
เลิกบูชาความสุขทางเนื้อหนัง มาบูชาธรรมะ	๓๗

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

อัปปะมาโท อมะตัง ปะทัง ปะมาโท มัจจุโนปะทัง
อัปปะมัตตา นิมิยันติ เยปะมัตตา ยะถามัตตาติ
ธัมโม สักกัจจัง โสตัพโพ-ติ

...

ณ บัดนี้ อาตมาภาพ จะได้วิสาขนาธรรมเทศนา เพื่อเป็น
เครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริม*ศรัทธา - ความเชื่อ* และ*วิริยะ*
- ความพากเพียร ของท่านทั้งหลายที่เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญ
งอกงามก้าวหน้าในทางแห่งพระศาสนาของสมเด็จพระบรม
ศาสดา อันเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วยเวลา

...

การเตือนซึ่งกันและกันให้สำนึกถึงความไม่เหมาะสม
นั้น เป็นใจความสำคัญของภาคสมัยเช่นนี้

...

ธรรมะนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อยู่เหนืออำนาจของเวลา

...

ธรรมเทศนาในวันนี้ นับว่าเป็นธรรมเทศนาพิเศษ
ปรารภเหตุเนื่องด้วยการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ดังที่ท่าน
ทั้งหลายที่ได้ทราบอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นพระธรรมเทศนาเหล่า
ใดอันเป็นไปเหมาะสมแก่อภิลักขิตสมัยเช่นนี้ ย่อมเป็นธรรม
เทศนาสมควรที่จะนำมาวิเสชา แต่ถ้าจะพิจารณาโดยทั่วๆ
ไปแล้ว จะจับใจความสำคัญได้ว่า การเตือนซึ่งกันและกันให้
สำนึกถึงความไม่ประมาทนั้น เป็นใจความสำคัญของภาคสมัย
เช่นนี้ ที่เรียกว่า ๒๕ พุทธศตวรรษ หรือที่เรียกว่าบรมโบราณว่า
กึ่งพระพุทธรกาลนั้น มีความหมายสำคัญอยู่ตรงที่เป็นเครื่อง
สะกิดใจให้เกิดความไม่ประมาท

เมื่อมารู้สึกว่าเป็นกึ่งพุทธรกาลก็ตาม ๒๕ พุทธศตวรรษ
ก็ตาม ย่อมทำให้เกิดความสะดุ้งกลัวในเวลาทีล่วงไป และใน
ฐานะเป็นเวลาศักดิ์สิทธิ์พิเศษ ถ้าผู้ใดถือเอาใจความในข้อนี้
ให้ได้แล้วจะเรียกว่า กึ่งพุทธรกาลก็ตาม จะเรียกว่า ๒๕ พุทธ-
ศตวรรษก็ตาม ย่อมมีความหมายที่ถูกต้อง ย่อมสำเร็จประโยชน์

ตรงความหมายนั้นๆ เพราะฉะนั้นเราจงพากันกระทำตนให้
สมบูรณ์ ด้วยความไม่ประมาท ดังพุทธภาษิตที่ได้ยกขึ้นเป็น
นิกเขปบทเบื้องต้นว่า *อัปปะมาโท อะมะตัง ปะทัง* เป็นอาทิ ซึ่ง
มีใจความว่า **ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย ความ
ประมาทเป็นทางแห่งความตาย ผู้ไม่ประมาทชื่อว่าผู้ไม่ตาย
ผู้ประมาทแล้วได้ชื่อว่าผู้ตายแล้ว ดังนี้**

เวลาที่นับได้ ๒๕ พุทธศตวรรษนี้ เป็นเวลาที่เรานับกัน
ในหมู่พุทธบริษัทเรา และคนโบราณยุคหนึ่งๆ ได้สมมติว่า
เป็นกึ่งพุทธศาสนายุกาล ข้อนี้เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกัน
เป็นพิเศษสักหน่อย จึงจะถือเอาประโยชน์ได้ มิฉะนั้นแล้วจะ
เป็นไปเพื่อความมงงาย ในข้อแรกนั้น จึงเข้าใจให้ถูกต้องเสีย
ก่อนว่า **พระธรรมหรือธรรมะ หรือศาสนานั้นไม่มีอายุ ไม่มี
ผู้ใดจะให้อายุแก่พระธรรมหรือธรรมะได้เลย เพราะว่าสิ่งที่เรียก
ว่า ธรรมะหรือพระธรรมนั้น ไม่ได้เนื่องกันกับเวลา สิ่งใดมีอายุ
สิ่งนั้นเนื่องกันอยู่กับเวลา**

**สิ่งที่เรียกว่าธรรมะนั้น เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เหนือ
อำนาจของเวลา เวลาไม่สามารถจะทำให้ธรรมะร่อยหรอหรือ
ว่ามีอายุล่วงไปๆ ได้ เหมือนกับสังขารทั้งหลายเหล่าอื่น ก็ธรรมะ**

นั่นเป็นความจริงอยู่ในตัวเองเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่เหนืออำนาจของเวลา จึงไม่มีอายุไปตามเวลา เพราะฉะนั้นธรรมะหรือพระศาสนาจึงไม่มีอายุ การเข้าใจว่าพระศาสนามีอายุเท่านี้เท่านี้ เป็นความเข้าใจผิด ความเข้าใจถูกนั้นอยู่ตรงที่ว่า โลกที่นับถือพระพุทธศาสนานั้นแหละเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา จึงมีอายุ และการประพฤติปฏิบัติในพระศาสนาของคนในโลกนั้นแหละเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย

การประพฤติพระธรรมในพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทเรานี้ก็เหมือนกัน เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยที่ล่วงไป ดังเราที่เห็นได้ว่า การประพฤติพระธรรมในครั้งพระพุทธกาลนั้นไม่เหมือนกับเดี๋ยวนี้ ข้อนี้มีมูลมาจากสิ่งแวดล้อมหลายอย่างหลายทางด้วยกัน เช่นว่าให้มีพระอรหันต์เป็นผู้สั่งสอนบ้าง และโดยภายนอกนั้นโลกนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป จนนิสัยจิตใจของคนโลกเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะอื่น ไม่เหมือนในครั้งพุทธกาล เพราะฉะนั้นคนที่เป็นอย่างอยู่ในโลกทุกวันนี้จึงไม่เหมือนกันกับคนในยุคพุทธกาล

การประพฤติพระธรรมของคนในยุคนี้ จึงไม่เหมือนกับการประพฤติพระธรรมของคนในยุคพุทธกาล เราจึงเห็นได้ว่า

ตัวศาสนาที่เนื่องกันอยู่กับการประพาศิพระธรรมของคนในโลก
นั้นแหละ เปลี่ยนแปลงไปตามกาล เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา
จึงได้เกิดมีอายุขึ้น

อยากจะยกตัวอย่างง่ายๆ สักข้อหนึ่งว่า ในประเทศ
อินเดีย ซึ่งเป็นที่เกิดของพระพุทธเจ้านั้น ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด
ประมาณ ๒๕๐๐ ปี ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด คนโง่จนถือรูปเคารพ
ไหว้รูปเคารพ ปั้นรูปเคารพขึ้นบูชา ข้อนี้รู้ได้จากการขุดค้น
แผ่นดินลึกตั้งหลายวา ตั้ง ๒๐ วา ที่ในแคว้นสิงตะ ที่เรียกว่า
แคว้นโมเฮนโจดาโร ได้พบรูปเคารพเป็นอันมาก ซึ่งสร้างตั้งแต่
สมัย ๒๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาล ถ้ามาถึงบัดนี้ก็ได้ ๕๐๐๐ ปีทีเดียว
เพราะว่าก่อนพระพุทธเจ้า ๒ พันปี (หลังพระพุทธเจ้า) ก่อน
พระพุทธเจ้า ๒๕๐๐ ปี หลังพระพุทธเจ้ามาอีก ๒๕๐๐ ปีรวม
กันเป็น ๕๐๐๐ ปี ก่อนพระพุทธเจ้า ๒๕๐๐ ปีนั้น คนถือรูป
เคารพกันอย่างมกมาย แล้วค่อยมีความฉลาดเกิดขึ้นๆ เลิกการ
ถือรูปเคารพมาตามลำดับ

กระทั่งมาถึงยุคพระพุทธกาล คือยุคที่พระพุทธเจ้า
จะเกิดขึ้นหรือก่อนหน้าเล็กน้อยนั้น คนไม่ถือรูปเคารพเลย
ประมาณว่าการไหว้รูปเคารพ รูปปั้น รูปเหมือนพระพุทธรูป

เป็นต้นนี้ เป็นของโง่เขลาขมขาย ยังห่างไกลต่อธรรมะ จึงไม่มีการทำรูปเคารพขึ้นกราบไหว้บูชาในยุคพุทธกาล หลังจากพระพุทธกาลไม่กี่ร้อยปี ความคิดได้เปลี่ยนไปนิยมถือรูปเคารพเพิ่มขึ้นๆ เป็นลำดับ และมีมากขึ้นจนถึงกับว่า เรียกได้ว่าสมบูรณ์มาครบ ๒๕๐๐ ปี ในวันนี้ โดยเฉพาะในประเทศไทยเราเต็มไปด้วยรูปเคารพ เช่น พระพุทธรูปที่ได้ทำขึ้นเป็นพระเครื่องราง เป็นต้น อย่างเดียวกันกับ ๒๕๐๐ ปีก่อนพระพุทธเจ้าอีก

นี่เราจะเห็นได้ว่าน่าประหลาด นามหัตถ์จรรยาที่ระยะเวลาเวลาต้องใช้จำนวน ๒๕๐๐ ด้วยกัน รูปเคารพตกดินในประเทศอินเดียหรือว่าในโลกนี้ก็ตาม เมื่อ ๒๕๐๐ ปีก่อนพระพุทธเจ้าเกิด เมื่อพระพุทธเจ้าเกิด ไม่มีรูปเคารพ และต่อมา ๒๕๐๐ ปีคือยุคนี้กลับเต็มตื่นไปด้วยรูปเคารพดังนี้ นี่เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นได้ว่าการถือลัทธิศาสนาของคนนั้นแหละได้เปลี่ยนไปตามกาลตามเวลา ตัวธรรมะที่ถูกต้อง เช่น หลักแห่งอริยสัจเป็นต้นนั้น หาได้เปลี่ยนไปตามเวลาไม่ หาได้มีอายุไม่ พระศาสนาที่แท้จริงต้องไม่เนื่องด้วยเวลา หากแต่ว่าจะปรากฏแก่คน และคนก็นับถือปฏิบัติต่างๆ กันนี้แหละเป็นของเนื่องด้วยเวลา การปฏิบัติพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย

ในบัดนี้โลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก คนมีการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจเปลี่ยนแปลงไปมาก การปฏิบัติพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยปฏิบัติกันอยู่แต่สมัยครั้งพุทธกาลดังที่ได้กล่าวแล้ว จึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องสนใจในข้อที่ว่า เราจะต้องทำอะไรจึงจะถูกต้องและเหมาะสมกับการที่เรามีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้คือ พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้ถ้าเราจะพิจารณาดูทั่วๆ ไปในภาวะการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ของโลกปัจจุบันนี้ เราจึงมีความรู้สึกอัศจรรย์ใจอย่างหนึ่งว่า โลกในปัจจุบันนี้มีอะไรๆ ถึงที่สุด เรียกได้ว่า ถึงที่สุดไปเสียทั้งนั้น เช่น การรบฆ่าฟันกันก็มีอาวุธที่จะล้างชีวิตกันทีเดียวตั้งแสนตั้งล้าน หรือที่การจะเยียวยารักษาไข้เจ็บ เราก็มีหยูกยาหรือวิธีบำบัดโรคที่หายได้ อย่างน่าประหลาดน่าอัศจรรย์ ผิดกับสมัยโบราณ

การประพฤติปฏิบัติของคนเราที่เต็มไปด้วยทางทุจริต คดโกงต่างๆ นานา จะเรียกได้ว่าถึงที่สุดในทางที่ตรงกันข้าม คนที่ต้องการศาสนาเป็นเครื่องดับทุกข์ ตั้งใจจะประพฤติธรรมะให้ยิ่งขึ้นไป นับว่ามีถึงที่สุดด้วยเหมือนกันแม้จะเป็นจำนวนน้อยที่ในคนที่มีความรู้สักสำนักในพระคุณของพระธรรมตั้งใจที่จะศึกษาที่จะปฏิบัติให้ได้รับผลของพระธรรมถึงที่สุด กว้างขวาง

ออกไปนอกประเทศที่เคยเป็นที่เกิดของพระพุทธศาสนาจน
กล่าวได้ว่าทั่วโลก

พอที่จะกล่าวได้ว่าในปัจจุบันนี้เวลานี้ว่า คนสนใจพุทธ
ศาสนากันทั่วโลกถ้าเราจะพิจารณาดู การเป็นอยู่ของคนเรา
ก็นับว่าถึงที่สุดในการที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายใน
บ้านในเรือน การคมนาคมสัญจรไปมาต่างๆ ก็นับว่าถึงที่สุด มี
เครื่องมือเครื่องใช้อำนวยความสะดวก เหมือนอย่างที่เราได้พูด
ที่นี้ให้ได้ยินทั้งโลกก็ยังสามารถ ได้อาศัยเครื่องของสมัยนี้ เรียกว่า
บรรดาอุปกรณ์แห่งการครองชีพหรือการดำรงชีพก็เป็นไปถึงที่
สุด อะไรๆ พิจารณาดูแล้ว ทั้งทางฝ่ายดีและทางฝ่ายชั่วก็รู้สึก
ว่าถึงที่สุด

แต่แล้วทำไมปัญหาจึงมีอยู่ว่า คนเราในโลกในยุคนี้เดือด
ร้อนถึงที่สุด เดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า เหมือนกับว่าความ
ตายมาโบกอยู่ข้างบนฟ้า พร้อมทั้งจะครอบงำคนเมื่อไรก็ได้ ให้
สูญหายไปจากโลกในพริบตาเดียวก็ได้ มีความหวาดระแวงต่อ
อันตรายในการที่จะเบียดเบียนกันอยู่ โดยไม่รู้สีกตัวด้วยอาวุธ
อันร้ายกาจนั้น มีความระส่ำระสายเพราะรายได้ไม่พอกับราย
จ่ายไปทุกหัวระแหง ไม่มีใครมีความสงบเย็น ไม่มีใครที่มีหัวใจ

สะอาด สว่าง สงบเหมือนครั้งพระพุทธกาล นี้เรียกว่า ความร้อน
ทั้งข้างนอก ความร้อนทั้งข้างใน ได้เป็นไปถึงที่สุดได้เหมือน
กัน เรียกว่าอะไรๆ ก็ล้วนแต่ถึงที่สุดดังนี้

เราจะทำประการใดดี จึงจะเป็นประโยชน์มากที่สุดในการ
การที่จะมีชีวิตเป็นมนุษย์อยู่ในโลก ในสมัยปัจจุบันนี้ การถึงที่
สุดในฝ่ายต่ำหรือทางฝ่ายชั่วนั้น เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เพราะ
ฉะนั้นเราไม่ต้องที่จะพิจารณา แต่การที่จะให้ถึงที่สุดในทางฝ่าย
ดีที่จะเป็นที่พึงแก่เราได้ นั่นแหละ เป็นสิ่งที่ต้องเอาใจใส่ พินิจ
พิจารณาให้สมกับที่ว่า เราเกิดอยู่ในยุคกึ่งพุทธกาล อายุก็จะ
ไม่มากมายเท่าใดนักก็จะต้องแตกดับสังขารนี้ไป เราจะถือเอา
ประโยชน์อย่างใด ก็จะได้รับประโยชน์สูงสุดเต็มที่ทันเวลานี้

ถ้าเราจะพิจารณาตามความหมายของคำว่า กึ่งพุทธกาล
ในแง่ดี คำเชื่อกันมาว่า หลังจากกึ่งพุทธกาลคือปีนี้เป็นต้นไป
แล้วจะมีแต่จะเป็นไปในทางดี คือจะเจริญงอกงามขึ้นไปในทางดี
พระศาสนาจะกลับรุ่งเรือง เป็นที่พึ่งแก่สัตว์ทั้งหลายมากยิ่งขึ้น
ตามลำดับๆ จนกว่าจะสมบูรณ์ดังเดิม ท่านได้เปรียบลักษณะ
ของความเป็นไปในหมู่บุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่ว่า ก้าว
เหมือนกับสากตำข้าว คือว่าสากที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทยเรา

สำหรับตำขำนั้น กิวคอดตรงกลางใหญ่ทั้งข้างหัวและข้างท้าย
ตรงกิวที่สุดนั้นคือ กิ่งกลาง

การปฏิบัติพระศาสนาของมนุษย์จะกิวสุดเพียงเท่านี้
แล้ว แล้วจะกลับขยายตัวเจริญงอกงามยิ่งขึ้นตามลำดับกว่าจะ
สมบูรณ์ดังเดิม ที่พิจารณาดูในลักษณะเช่นนี้หรือในทัศนะอันนี้
ย่อมทำให้เกิดกำลังใจ ย่อมทำให้เกิดความหวังว่าเป็นการได้ที่ดี
ได้มาเกิดอยู่ในปีนี้ เพราะว่าอะไรๆ ก็มาถึงที่สุดเพียงเท่านี้ และ
เรายังไม่ตาย เป็นอันว่าเรายังไม่ตายในบัดนี้ ในปีนี้ เราจะมีชีวิต
ลืมหายอยู่ดูความเจริญของพระพุทธศาสนา ต่อไปตามลำดับๆ
เป็นวัน เป็นเดือน เป็นปีไปจนกว่าจะสิ้นอายุของเรา

เราควรจะได้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนา
พร้อมกันไปกับความสุขของคนในโลกจนถึงที่สุด เหมือน
กับที่เราเคยได้หวังไว้ ทั้งนี้ที่จะสำเร็จได้ด้วยการศึกษาที่เรารู้ออก
ถืออุดมคติ อันนี้ตรงกันดังที่กล่าวแล้วว่า หลังแต่นี้ต่อไปขอให้
เป็นส่วนที่จะเจริญงอกงามยิ่งขึ้นตามลำดับ ความคอด ความกิว
สิ้นสุดลงแต่เพียงเท่านี้ มีแต่ความเจริญเบิกบานไปตามลำดับ
จนกว่าจะถึงที่สุดของความเจริญ เพื่อจะให้เป็นดังนี้ เพื่อจะให้
สมกับหลักเกณฑ์อันนี้ เราควรจะต้องทำอย่างไร

...

อัปปะมาเทนนะ สัมปาเทถะ

พวกท่านทั้งหลายจงทำความไม่ประมาทให้สมบูรณ์
เต็มเปี่ยมเถิด

...

ความไม่ประมาทเป็นพินัยกรรม ชั้นสุดท้ายของพระพุทธเจ้า

...

บรรดาพุทธบริษัททั้งหลายนับว่าเป็นผู้มีโชคดี ข้อแรกที่สุดและอย่างน้อยที่สุดก็มีโชคดีตรงที่เราได้เป็นพุทธบริษัทนั่นเอง เราได้ถือพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งสมบูรณ์อย่างยิ่งในการทำความดับทุกข์ ไม่มีระเบียบพิธีของศาสนาไหนที่จะทำความดับให้ดียิ่งไปกว่าพระพุทธศาสนา เมื่อนับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ก็เป็นอันว่าเป็นโชคดีที่ได้เครื่องมือที่ดีอยู่ในกำมือ เหลืออยู่ก็แต่เราจะใช้อย่างไร ใช้เมื่อไร ใช้ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ได้อย่างไร นั่นเอง

เพราะฉะนั้นปัญหาทั้งหลายยังเหลืออยู่แต่ว่า เราจะต้องเป็นผู้ไม่ประมาท คำว่า ไม่ประมาทนี้มีความหมายกว้างขวางอยู่ไม่น้อยเลย คือจะต้องตีความรู้ที่ถูกต้อง จะต้องเป็นผู้มีความพากเพียร กระทำให้สมบูรณ์ตามความรู้ที่ถูกต้องตลอดเวลา ไม่เพลอตัว ไม่ลืมหัด ไม่เสียดสี ทำได้อย่างนี้จึงจะเรียกว่าเป็นผู้ไม่ประมาท ถ้าเป็นคนโง่โง่ไม่มีความรู้อะไร ก็ไม่สามารถ

จะประพาศให้ถูกต้องได้ แม้จะมีความขยันหมั่นเพียรอย่างไร จะไม่ลืมหิวอย่างไร มันก็ทำไปไม่ถูก

ข้อแรกเราจึงต้องอย่าดีอย่าอวดดี อย่าถือมั่นปรีมปรา คือจะต้องรีบศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องในหลักของ พระพุทธศาสนาเสียก่อน ว่าเราจะดับทุกข์กันอย่างไร ให้มีความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานที่ถูกต้อง ในเรื่องศีลก็ตาม ในเรื่องสมาธิก็ตาม ในเรื่องปัญญาก็ตาม จะต้องมีการศึกษาให้ถูกต้อง มีความเข้าใจถูกต้อง มีการประพฤติปฏิบัติถูกต้อง เรามีความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดธุระ มีสติไม่ลืมหิวในการกระทำที่ถูกต้อง นั้นๆ นี้แหละคือความไม่ประมาท

คำว่า ความไม่ประมาท นี้เป็นพินัยกรรมชิ้นสุดท้าย ที่สมเด็จพระพุทธเจ้าประทานให้เป็นมรดกแก่เราทุกคน เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ได้ทรงดำรัสสั่งเป็นคำสั่งสุดท้ายในขณะที่ปรินิพพานว่า พวกท่านทั้งหลายจงทำความไม่ประมาทให้ สมบูรณ์ เต็มเปี่ยมเถิด ตรัสดังนี้แล้วก็เสียบไป คือปรินิพพาน จึงถือว่าเป็นพินัยกรรม เป็นคำสั่งคำสั่งสุดท้าย เป็นการมอบมรดกให้แก่เราอย่างมหาศาล คือความไม่ประมาทนั่นเอง ความไม่ประมาทที่พระพุทธองค์ทรงมอบให้ นั่นแหละจะเป็นที่พึ่งของ

เรา คือเป็นตัวธรรมะโดยตรง ที่จะดับความทุกข์ทั้งหลายได้ ที่จะทำให้เราเป็นอยู่อย่างสงบเย็น ต่อสู้อุปสรรคศัตรูทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในโลกนี้ได้โดยสิ้นเชิง

เมื่อผู้ใดมีความไม่ประมาทเต็มเปี่ยมถึงพร้อมแล้ว ย่อมหมายความว่าผู้นั้นเอาตัวรอดได้ เพราะได้กล่าวมาแล้วว่า ความไม่ประมาทนั้นมีความรู้ ความเข้าใจถูกต้อง ความเพียร มีสติ ไม่ขาดสาย และคนชนิดนี้จะไม่เอาตัวรอดได้อย่างไร ผู้ที่ไม่ประมาทย่อมไม่อยู่หนึ่ง ไม่อยู่หนึ่งเพราะทำอะไร เพราะทำที่พึงให้แก่ตัว เป็นผู้ประพฤติศีล สมาธิ ปัญญา ควบคุมกาย วาจา ให้อยู่ในลักษณะที่สงบแล้ว ทำใจให้สงบด้วย เอาใจที่สงบนั้น สอดส่องหาความจริงในสิ่งทั้งปวง จนรู้ความจริงของสิ่งทั้งปวง แล้วปฏิบัติถูกต้องต่อสิ่งทั้งปวง ความทุกข์ก็ไม่เกิดขึ้นจากสิ่งทั้งปวง มีแต่สิ่งไม่ทุกข์ นี้แหละคือผลของการเป็นบุคคลที่ไม่ประมาท

เมื่อเป็นผู้ที่ไม่ประมาทอยู่ดังนี้ กระทำอยู่ดังนี้ก็ย่อมก้าวหน้าในทางแห่งพระศาสนาตามลำดับ ที่เรียกว่า เป็นการบรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุนิพพานนั้น หมายถึงการหมดกิเลสหมดความทุกข์ ไม่มีกิเลสเหลืออยู่อีกต่อไป ไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นความทุกข์เบียดเบียนย่ำยีจิตใจของบุคคลนั้นอีกต่อไป

เพราะว่าในบรรดาไฟที่แผดเผาเราอยู่นั้นมีเพียง ๒ ชนิดคือ มีไฟกิเลส กับ ไฟทุกข์ ไฟกิเลส คือ รากะ โทสะ โมหะ เป็นต้น เป็นประธาน รากะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้นแล้วย่อมเผาใจให้เราร้อนไม่มีอะไรจะมาดับได้ ให้แช่อยู่ในน้ำแข็ง รากะ โทสะ โมหะ ก็ยังเผาบุคคลนั้นให้ร้อนอยู่นั่นเอง นี้เรียกว่าร้อนเพราะไฟรากะ โทสะ โมหะ

ไฟคือความทุกข์นั้น ได้แก่ การบีบคั้นของความเกิดความแก่ ความเจ็บ ความตาย โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส และอื่นๆ ซึ่งเนื่องกัน เราต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย มีปัญหาต่างๆ นานา เกิดขึ้นมาจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นการได้ทนทรมานอยู่ในการเกิด แก่ เจ็บ ตาย นับว่าเป็นของร้อนด้วยเหมือนกัน อย่างนี้เรียกว่า ไฟทุกข์ เมื่อใดไฟกิเลสและไฟทุกข์ดับไปแล้ว เมื่อนั้นชื่อว่า นิพพาน ถ้าดับสิ้นเชิงก็เป็นนิพพานโดยสิ้นเชิง ส่วนร่างกายจะแตกดับหรือยังนั้นไม่เป็นปัญหาอะไร ขอแต่ให้ไฟกิเลสและไฟทุกข์ดับไปเท่านั้น ก็จะเป็นการนิพพานโดยสมบูรณ์

เมื่อเป็นผู้ดับกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้ว ขอให้คิดดูเถิดว่า ผู้นั้นจะเป็นอย่างไร การดับโมหะและอวิชชาเสียได้นั้น ทำให้รู้

ความจริงของสิ่งทั้งปวงว่า ไม่มีอะไรที่เป็นตัวเป็นตน ที่ไปหลงว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นหญิงเป็นชาย ที่นั่นที่นี้ คนนั้นคนนี้นั้น คือ ความโง่ หรืออวิชชา เมื่อมีตัวมีตนคนนั้นคนนี่ขึ้นมาแล้ว ก็มีคนนี่ คนนี้แหละที่เกิด ที่แก่ ที่เจ็บ ที่ตาย

เมื่อถอนความโง่นี้ออกไปเสียได้ ไม่มีตัวตนแล้ว ก็ไม่มีใครเกิด ใครแก่ ใครเจ็บ ใครตาย อยู่เหนือความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นอันว่าขึ้นถึงสภาพที่อยู่เหนือความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ได้ด้วยความไม่ประมาท ดังที่ท่านได้กล่าวว่า ความไม่ประมาทเป็นหนทางแห่งความไม่ตาย ความไม่ประมาทในที่นี้ก็คือการปฏิบัติธรรมตามลำดับถึงที่สุด ความไม่ตายในที่นี้ ก็คือพระนิพพาน ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย ก็คือเป็นทางแห่งพระนิพพานนั่นเอง

คนที่ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย คนที่ประมาทแล้วย่อมตายอยู่แล้ว

...

กล่าวให้ชัดเจนได้ว่า การปฏิบัติธรรมโดยสมบูรณ์นั้น เป็นหนทางแห่งการที่จะดับเสียได้ ซึ่งไฟกิเลสและไฟทุกข์ โดยสิ้นเชิง จึงเป็นผู้อยู่เหนือของการแผดเผาของกิเลสและความทุกข์ จึงไม่ตาย ส่วนข้อที่ว่าความประมาทเป็นทางแห่งความตายนั้น ทุกคนจงก้มดูตัวเองก็แล้วกัน เพราะว่ายังรู้สึกที่เราต้องตาย นั่งเตรียมตัวสำหรับจะตายอย่างนั้น จะตายอย่างนี้ ตามภาษาที่ตัวอยากจะตาย จึงอยากจะมีเงินไว้ทำศพมากๆ ก็มีเหล่านี้ซึ่งเป็นความประมาท คือหลงใหลยิ่งขึ้นไปอีก คือแทนที่จะทำความไม่ตายกลับสมัครตาย และก็จะตายให้แปลกๆ วิตถารพิสดาร มีอะไรๆ มาทำให้ยุ่งยากลำบากมากขึ้นไปอีก ลำบากแต่น้อยไม่พอ อยากจะให้มากขึ้นไปอีกจึงได้คิดมากไปแต่ที่จะต้องตายอย่างนั้น ตายอย่างนี้ แล้วก็ให้เขาจัดอย่างนั้น แล้วก็ให้เขาจัดอย่างนี้ นี้เรียกว่า เป็นผู้ประมาทโดยแท้จริง ไม่สมที่จะเป็นพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนาเลย

ปล่อยให้เป็นลักษณะอาการของบุคคลคนหนาไปตามธรรมชาติ
ธรรมดาในโลกนี้เกิด

บุคคลคนหนาไปด้วยกิเลส หนาไปด้วยผ้าที่ปิดบังดวงตา
จึงไม่มีปัญญาที่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร จึงไม่รู้จักความไม่ประมาท
ไม่รู้ความไม่ตาย และไม่รู้สิ่งอื่นที่ควรรู้ เพราะฉะนั้นความหลง
ของบุคคลนั้น จึงเป็นมูลเหตุแห่งการตาย หรือความทุกข์ของ
บุคคลนั้น เป็นผู้ถูกแผดเผาอยู่ด้วยไฟกิเลสและไฟทุกข์ตลอดเวลา
ทั้งกลางวัน กลางคืน ทั้งหลับ ทั้งตื่น

ที่ว่าทั้งหลับและทั้งตื่นนั้น หมายความว่า แม้แต่หลับ
แล้วมันก็ยังฝัน ฝันไปตามความอยากได้นั้นได้นี้ ร่างกายนอน
ตื่นอยู่ที่ตรงนี้ แต่จิตใจนั้นเลื่อนลอยไปตามกิเลสตัณหา จึงได้ฝัน
ต่างๆ นานา นี่จึงได้เรียกว่าทั้งหลับทั้งตื่น เป็นผู้ทนทุกข์ทรมาน
เป็นผู้ทนทุกข์ทรมานในลักษณะเช่นนี้ ทั้งกลางวันและกลาง
คืน จะผิดกันอยู่บ้างก็แต่ว่ากลางคืนนั้นอัดเอาไว้ กลางวันนั้น
วิ่งพล่านไปไม่มีที่หยุด กลางคืนได้แต่คิดวิตกกังวลต่างๆ นานา
นอนก่ายหน้าผากว่าจะทำอย่างนั้นว่าจะทำอย่างนี้ แต่ก็ยังทำ
ไม่ได้เพราะยังมีติดอยู่ ยังไม่สว่าง จึงเหมือนกับอึดคั้นไว้ก่อน พอ
รุ่งขึ้นก็วิ่งไปทำตามที่ตนอัดไว้ เหมือนกับลูกเป็นไฟขึ้นมาทีเดียว

เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า คนหนาๆ เหล่านี้มีลักษณะเป็นกลางคืนอดควัน กลางวันเป็นไฟกันอยู่ตลอดเวลา ไม่ยกเว้นคนใด ถ้าเป็นคนหนาแล้วต้องเป็นอย่างนี้ จะห่มเหลืองหรือห่มเขียว ห่มขาว ห่มแดง จะโกนหัวหรือไม่โกนหัวก็ตามใจ ถ้ามีลักษณะเป็นคนหนาเช่นนั้นแล้ว จะกลางคืนอดควัน กลางวันเป็นไฟอยู่เสมอหน้ากันหมด ไม่มีเสียเปรียบได้เปรียบกันที่ตรงไหนเลย

นี่แหละจงดูอันตรายของความประมาท ดูโทษอันร้ายกาจของความประมาท ดูพิษสงของความประมาทว่าเป็นอย่างไร มันทำให้ตายไปจากความดี ตายไปจากความสงบ ตายไปจากเป็นพุทธบริษัท เรียกตัวเองเป็นอุบาสกก็ไม่เป็นได้จริง เรียกตัวเองว่าเป็นบรรพชิต ภิกษุสามเณรก็ไม่เป็นได้จริง เพราะความประมาทนั่นเอง จึงเป็นการตายโดยสิ้นเชิง ตายจากการเป็นมนุษย์ หรือตายจากการเป็นอุบาสกอุบาสิกา ตายจากการภิกษุสามเณร ตายจากเป็นทุกๆ อย่างที่เชิดชูบูชากันว่าเป็นการได้การเป็นที่ดี ความเสื่อมเสียเหล่านี้มีมูลมาจากความประมาทโดยตรง ท่านจึงถือว่า ความประมาทนั้นเป็นทางแห่งความตาย ทั้งสองข้อนี้ คือข้อที่ว่าความไม่ประมาทเป็นทางแห่ง

ความไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย นี้เรียกว่า กล่าวโดยธรรมาธิชฺฐาน คือชี้ที่ตัวธรรมะ เมื่อท่านได้กล่าว โดยธรรมาธิชฺฐานแล้ว ท่านได้กล่าวโดยบุคคลาธิชฺฐานต่อไป ว่า **อัมปะมัตตา นะ มียันติ เย ปะมัตตา ยะถา มะตา - คนที่ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย คนที่ประมาทแล้ว ย่อมตายอยู่แล้ว** ขอให้พิจารณาดูอีกเถิดว่า ผู้ที่ไม่ประมาทว่าไม่ตายนั้นเป็นอย่างไร ผู้ไม่ประมาทชื่อว่าไม่ตายนั้นว่า มีสติปัญญาทำลายกิเลสและความทุกข์ได้ ของความยึดถือว่าตัวตนได้ มีแต่สังขารซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติตามธรรมดา มีความรู้สึกอยู่ดังนี้ ไม่มีตัวตนที่เหน็จไม่มีการตาย ไม่มีผู้ใดตาย ผู้นั้นก็ไม่รู้สึก ว่าตัวตาย ผู้รู้ทั้งหลายก็ไม่กล่าวว่าคุณคนนั้นตาย

นี่อย่างหนึ่ง หรือถ้าจะกล่าวลงมาเป็นภาษาโลกๆ เราก็กล่าวได้ว่า ผู้ใดไม่ประมาทแล้ว ผู้นั้นก็เอาตัวรอดได้ ไม่ต้องมีความเสื่อมเสียแต่ประการใด สามารถจะรักษาเกียรติยศเกียรติคุณของตนไว้ได้ เรียกชื่อตัวเองว่าเป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็เป็นได้จริง เรียกชื่อตัวเองว่า สมณะ ภิกษุ สามเณรก็เป็นได้จริง นี่ก็เรียกว่า ไม่ตายได้เหมือนกัน

แล้วที่สุดแต่ว่าคนไม่ประมาทแล้ว ขยันหมั่นเพียร ตั้งตัว

ได้ด้วยทรัพย์ ด้วยยศ ด้วยไมตรี ดั่งนี้ก็ชื่อว่าไม่ตาย คือไม่ตาย จากความดี ไม่มีค่าเท่ากับคนตาย สามารถทำให้เกิดความ เจริญก้าวหน้าไปได้ หรือสามารถป้องกันอันตรายที่เกิดแก่ชีวิต ได้ เป็นผู้ตั้งอยู่ได้ด้วยดี ไม่มีอะไรมาทำลายทั้งทางกาย ทางชีวิต ทางคุณความดีจนคุณสมบัติอื่นๆ แล้ว ก็ชื่อว่าผู้นั้นไม่ตายโดย สิ้นเชิง ร่างกายเกิดขึ้นและดับไปนั้นไม่ถือว่าความตาย เพราะวา ความดีของเขานั้นยังอยู่หรือว่าผู้นั้นเป็นผู้ไม่ถือว่าร่างกายเป็น ผู้เกิดผู้ตายดังนี้

ส่วนข้อที่ว่า ผู้ประมาทแล้วเท่ากับตายแล้วนั้น ข้อนี้ อธิบายว่าผู้ที่หลงใหลไม่รู้ความจริง ไม่มีคามเพียร ไม่มีสติ เป็นเครื่องบารุงตนแล้ว แม้อย่างใจอยู่ แม้อย่างนั่งฟังเทศน์อยู่ที่นี้ ก็เท่ากับตายแล้ว เพราะเหตุใด ก็เพราะเหตุว่าไม่มีความหมาย อะไร ไม่มีคุณค่าอะไร มีค่าเท่ากับก้อนหินก้อนดิน หรือมีค่า เท่ากับซากศพและยิ่งจะร้ายไปกว่านั้น

เพราะว่าคนที่ประมาทแล้วนั้น เบียดเบียนตัวเองก็ได้ เบียดเบียนผู้อื่นก็ได้ ซากศพเบียดเบียนใครไม่ได้ ก้อนหิน ก็เบียดเบียนใครไม่ได้ แต่คนที่ประมาทนี้แหละเบียดเบียน ตัวเองก็ได้ เบียดเบียนผู้อื่นก็ได้ ไม่มีคามดีแล้วยังทำลาย

ความดีของบุคคลอื่นด้วย จึงเป็นการเสื่อมเสียความพินาศ เป็นความฉิบหายโดยประการทั้งปวง มีค่าน้อยกว่าคนตายเสียด้วยซ้ำไป เพราะว่าซากศพนั้นก็ยังไม่ทำใครอะไรให้เดือดร้อน แต่คนประมาทนี้ทำให้ทุกคนเดือดร้อน เพราะฉะนั้นจึงร้ายกาจหรือเลวทรามไปกว่าซากศพ ท่านจึงถือว่า คนประมาทแล้วเท่ากับคนตายแล้วนี้ยังมีความหมายที่ยังไม่เข้ากับความจริงด้วยซ้ำไป

...

โลกนี้ระส่ำระสายเดือดร้อนทั่วไปหมด
ทุกหย่อมหญ้า เพราะความที่คนส่วนมากเหล่านั้น
ตกเป็นบ่าวเป็นทาสของปีศาจแห่งความสุข
ทางเนื้อทางหนัง

...

คนไร้หิริโอดตັปะปะได้ชื่อว่า เป็นคนทำลายที่ร้ายกาจที่สุด

...

ขอให้เราพิจารณาดูให้ดีในข้อนี้แล้ว จงได้รังเกียจเกลียดกลัวความประมาทอยู่เป็นอย่างยิ่งเถิด ความที่เกิดความเกลียดกลัวในการที่ตนเป็นคนประเภทนี้ เรียกว่า หิริและโอดตັปะปะ คือเป็นคนไม่หน้าด้าน ถ้าเป็นพุทธบริษัท ไม่มีหิริและโอดตັปะปะ ไม่เกลียดกลัวกิเลส ไม่เกลียดกลัวความทุกข์ ไม่เกลียดกลัวความประมาทแล้ว ยิ่งกว่าคนหน้าด้าน

คนหน้าด้านตามธรรมดาจะทำอะไรทำให้คนอื่นเดือดร้อนน้อย แต่คนไม่ละอายบาปไม่กลัวกรรมนี้ทำให้ตัวเองให้ลำบากตลอดชาติ ทำคนอื่นให้เดือดร้อนไปทั้งโลกก็ได้ ทำลายพระศาสนาของพระศาสดาให้เสื่อมเสียเกียรติคุณชื่อเสียง ไม่เป็นที่ตั้งแห่งการเคารพนับถือก็ได้ **คนไร้ความหิริโอดตັปะปะไม่กลัวความประมาท จึงได้ชื่อว่า เป็นคนทำลายที่ร้ายกาจที่สุด**

การมีหิริโอดตັปะปะจึงเป็นของจำเป็นอย่างยิ่ง ว่าพุทธ-

บริษัทเราถ้าเราไม่ได้รับอะไรให้สมกับที่เราได้เกิดมา เราควรจะ
ละลายให้มาก ถ้าเราไม่ได้รับอะไรให้สมกับปีนี้เป็นปี ๒๕๐๐ เรา
ก็ควรจะละลายให้มาก อย่าขึ้นเป็นคนหน้าด้าน เคยทำอะไร
ก็ดันทุรังอยู่อย่างนั้น เห็นแก่ความสุขทางเนื้อทางหนัง ความ
เอร็ดอร่อยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ไม่ได้เอาใจ
ใส่กับพระธรรมที่จะเป็นที่พึ่งแก่ตนได้ จะไปเอาใจใส่กับกิเลส
หรือสิ่งที่จะทำอันตรายแก่ตน ให้พินาศล่มจมไปหรือเรียกว่า
คนไม่มีหิริโอตตปะโดยสิ้นเชิง ไม่มีคำพูดที่จะมาเรียกบุคคล
นี้ให้เหมาะสมได้ เพราะว่าเขากำลังตกจมอยู่ในความหลงใหล
ความสุขทางเนื้อทางหนัง

เราพิจารณาดูไปทั่วๆ โลก เราจะเห็นได้ว่าส่วนมาก
ของคนในโลกในเวลานี้ เป็นคนไร้หิริโอตตปะ คือว่า เป็นผู้
ที่จะสมัครที่จะเป็นทาสของความสุขทางกามารมณ์ ทางเนื้อทาง
หนัง หลงใหลบูชาความสุขทางเนื้อหนังเช่นนั้น ไม่บูชาพระธรรม
คำสอนในพระศาสนาของตนๆ ไม่ว่าตนจะถือศาสนาอะไร ยินดี
ที่จะไปดูหนังดูละคร กินเหล้าเมายา กว่าที่จะมาวัดมาฟังธรรม
เทศนาทำที่พึ่งให้แก่ตน เราจึงได้เห็นโรงหนัง โรงละครเกิดขึ้น
หนาแน่นเต็มไปหมด จนกระทั่งหาคนที่จะมาศึกษาพระธรรม

คำสอนปฏิบัติตนให้พ้นจากทุกข์ยากเต็มที แล้วโลกนี้จะเป็นอย่างไร

ถ้าโลกนี้เต็มไปแต่บุคคลที่เป็นทาสของความสุขทางเนื้อทางหนัง มันก็ต้องแย่งชิงความสุขทางเนื้อทางหนังของกันและกัน มันจะต้องกัดกันเหมือนกับสุนัขเป็นต้น ในการแย่งชิงความสุขทางเนื้อทางหนังแก่กันและกัน โดยส่วนบุคคล โดยส่วนหมู่คณะ โดยส่วนประเทศชาติ แบ่งกันเป็นครึ่งโลก สองครึ่งโลก แล้วก็กัดกัน เพื่อแย่งชิงความสุขทางเนื้อทางหนัง หรือวัตถุปัจจัยซึ่งเป็นอุปกรณ์แก่การได้มาซึ่งความสุขทางเนื้อทางหนัง มันจึงเป็นการทำให้โลกนี้ระส่ำระสายเดือดร้อนทั่วไปหมด ทุกหย่อมหญ้า เพราะความที่คนส่วนมากเหล่านั้น ตกเป็นบ่าวเป็นทาสของปีศาจแห่งความสุขทางเนื้อทางหนังนั่นเอง นั่นแหละคือพวกคนหน้าด้าน ที่มีอยู่ในโลกนี้เต็มไปหมด หรือแทบเต็มไปหมด เรียกว่าผู้ไร้หิริโอตตปปะโดยสิ้นเชิง

ท่านทั้งหลายจงมองเห็นโทษอันร้ายกาจของความไม่มีหิริโอตตปปะดังกล่าวมา ก็จะทำให้เกิดความสลดสังเวชในการที่จะตกเป็นบ่าวเป็นทาสของความสุขทางเนื้อทางหนังเหมือนเขา แล้วเราจะพยายามถอนตนออกมาเสีย ควบคุมตนให้ดำเนิน

มาแต่ในทางที่จะดับทุกข์ เอาตัวรอดจากความทุกข์ให้ได้ อย่าไปถือศาสนาเป็นบ่าวเป็นทาสของความสุขทางเนื้อทางหนัง เหมือนคนโดยมากในสมัยนี้เลย เขาถือศาสนาความสุขทางเนื้อทางหนังนั้น เขามีบทสวดมนต์สำหรับสวดว่า จงดื่ม จงกิน จงร่ำเรียงสนุกสนานกัน บันเทิงกันให้เต็มที่ เพราะว่าพรุ่งนี้เราอาจจะตายเสีย

เขาได้แต่ท่องบ่นมนต์บทนี้กันอยู่ทั้งนั้นและเป็นประจำใจ จึงได้เสาะแสวงหาแต่ความสุขสนุกสนาน เอรีดอ้อยทางเนื้อหนัง คือทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ได้มาเท่าใดก็ส่งเสริมกิเลสตัณหาให้ใหญ่ให้โต ให้มากขึ้นเพียงนั้น เมื่อกิเลสตัณหามันใหญ่ มันโตมากขึ้นไปอีก มันก็ต้องการเหยื่อที่มากที่ใหญ่อิ่งขึ้นไปอีก เลยเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก่อนนั้นไม่พอแก่ใจเสียแล้ว ไม่พอแก่ความอยากเสียแล้ว จึงต้องเสาะแสวงหาเหยื่อที่ยิ่งขึ้นไป เมื่อได้เหยื่อที่ยิ่งขึ้นไปมาอีก มันก็มาส่งเสริมกิเลสตัณหาให้ใหญ่ขึ้นไปกว่านั้นอีก จึงจำเป็นที่จะต้องหาเหยื่อที่ใหญ่กว่านั้นอีก เป็นชั้นที่ ๓ ที่ ๕ ที่ ๖ ตามลำดับไปไม่มีที่สิ้นสุด คนเหล่านั้นจมอยู่ในความเป็นทาสเป็นบ่าวของความสุขทางกามคุณ เห็นแก่ความสุขทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

จนมีน้มายิ่งกว่าเมาเหล้า เมาเหล้าก็ยังไม่มากกว่าเมาความสุข
ทางเนื้อหนังดังที่กล่าวมา

เราจึงเห็นคนอยู่ที่โรงหนังโรงละคร ทางที่จะสนุกสนาน
กว่าคนที่เข้ามาในขอบเขตบริเวณของพระพุทธเจ้า นี่ก็เป็น
ตัวอย่างประจักษ์ชัดอยู่แล้ว แล้วในหมู่พุทธบริษัท แม้ในเขต
วัดของพุทธบริษัทก็ยังเป็นอย่างนี้แล้ว ที่นอกวัดออกไปจะ
เป็นอย่างไร ที่ในประเทศไทยก็ยังเป็นอย่างนี้เสียแล้ว ที่ไม่ใช่
ประเทศไทยหรือประเทศที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนานั้นจะเป็น
อย่างไรก็ลองมาเทียบเคียงกันดู

จึงเป็นการแสดงอยู่ในโลกนี้แล้ว ให้เห็นชัดว่าโลกเรา
นี้ตกอยู่ในสภาวะเช่นไร ในยุคที่สมมติกันว่าเป็นกึ่งพุทธกาลนี้
เป็นสิ่งที่น่าหวาดเสียวเท่าไร น่าวิตกกังวลเท่าไร และใครจะเป็น
ผู้แก้ไข เมื่อคนทุกคนเป็นผู้ประมาท เป็นไร้หิริและโอตตปปะ
เป็นผู้ไม่มีความพากเพียรที่จะบังคับตัวเอง ไม่มีสติสัมปชัญญะ
เป็นเครื่องครองตัว เห็นกงจักรเป็นดอกบัวบูชา สิ่งที่เป็นข้าศึก
ในฐานะว่าเป็นสรณะที่พึ่งดังนี้แล้ว ความล่มจมก็จะต้องมีโดย
ไม่ต้องสงสัยเลย

...

เลิกเป็นบ่าวเป็นทาสของกิเลส

เลิกบูชาความสุขทางเนื้อทางหนังเลีย

มานูชาธรรมะ มานูชาศาสนา บูชาพระศาสดา

เหมือนอย่างที่เคยเป็นมาแล้วในครั้งพุทธกาลนั้นเถิด

โลกนี้ก็จะหมดความร้อน จะมีความสงบ

เป็นสันติภาพอันถาวรได้ตามที่ทุกคนหวัง

...

เลิกบูชาความสุขทางเนื้อหนัง มาบูชาธรรมะ

...

นี่ดีแต่ว่าในโลกนี้ ยังมีคนบางพวกที่ลืมหืมตา ที่เรียกได้ว่า เป็นพุทธบริษัทหรือเป็นสมาชิกของพระพุทธเจ้า มีความรู้ว่าอะไรเป็นความทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์อยู่บ้างในโลกนี้จำนวนหนึ่ง คนเหล่านี้แหละเป็นเครื่องถ่วงโลกนี้เอาไว้ไม่ให้คว่ำลงไป มันจึงอยู่มาได้ในลักษณะเช่นนี้ เราจึงตั้งจิตอธิษฐานในการที่จะให้บุคคลชนิดนี้มีมากขึ้น ในการที่จะให้กำลังใจของบุคคลประเภทนี้แผ่ไปครอบงำโลก ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเปลี่ยนแปลงจิตใจของคนในโลก ให้เดินมาถูกทาง ให้ละมาเสียจากการเดินผิดทาง มาเดินในทางที่ถูก ให้รู้ว่าความสุขทางเนื้อหนังนั้นแหละ เป็นมูลเหตุของความทุกข์ ความยาก ความลำบาก หรือความล่มจมของโลกทั้งสิ้น

เลิกเป็นบ่าวเป็นทาสของกิเลส เลิกบูชาความสุขทางเนื้อหนังเสีย มาบูชาธรรมะ มาบูชาศาสนา บูชาพระศาสดา เหมือนอย่างที่เคยเป็นมาแล้วในครั้งพุทธกาลนั้นเถิด โลกนี้ก็

จะหมดความร้อน จะมีความสงบเป็นสันติภาพอันถาวรได้ตาม
ที่ทุกคนหวัง ถ้าผิดไปจากนี้แล้วไม่ต้องสงสัยเลย เป็นไปในทาง
ที่ตรงกันข้าม เพราะฉะนั้นขอให้พุทธบริษัทเรา จงอธิษฐานจิต
ปักใจ ในการที่จะทำตนให้เป็นเหมือนกับเป็นค้ายมัน คือว่าที่
เป็นค้ายที่มันคง ที่ข้าศึกจะตีไม่แตก ข้าศึกคือกิเลสแห่งการบูชา
ความสุขทางเนื้อหนัง

เราจะมีค้ายอันมันคง คือว่าเราจะไม่ยอมเป็นบ่าว
เป็นทาสของความสุขทางเนื้อหนัง เราจะยึดหลักความ
ดีความจริง ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม หรือ
ธรรมะอื่นๆ ไว้ให้แน่นแฟ้น ไม่ปล่อยตา ปล่อยหู ปล่อยจมูก
ปล่อยลิ้น ปล่อยกาย ปล่อยใจไปตามทางของกิเลส แต่เราจะ
ควบคุมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้อยู่ในร่องรอยของพระพุทธเจ้า
เราเป็นสัตว์ที่รู้จักบุญคุณ ไม่ใช่เป็นสัตว์ที่อกตัญญูที่ไม่รู้บุญคุณ
เพราะว่าเป็นมนุษย์มีใจสูง

เรารู้อยู่ดีว่าพระพุทธเจ้าต้องการให้เราทำอะไรบ้าง แต่
โดยเฉพาะในสมัยที่โลกปั่นป่วนเช่นนี้ ถ้าพระพุทธองค์ยังทรงอยู่
จะทรงทำอะไร หรือว่าจะทรงพระประสงค์ให้เราทำอะไร
เราพอจะคาดคะเนได้ด้วยสติปัญญาของเราเอง ว่าพระองค์ก็

ทรงมุ่งหมายที่จะช่วยกำจัดทุกข์ของโลกนี้ ตามปรกตินิสัยของ พระพุทธเจ้าทั่วไป จึงมากไปด้วยพระมหากรุณา จะทรงหวังที่จะให้สาวกทั้งหลายช่วยกันทำอย่างเดียวกัน เพื่อช่วยโลกนี้ให้ ปลอดภัย นี้ควรจะถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ต้องสงสัย

เพราะฉะนั้นเราทุกคนจึงได้พยายามทุกวิถีทางในการ ที่จะถอนตนออกมาจากความทุกข์ แล้วช่วยถอนบุคคลอื่นให้ ออกมาจากความทุกข์ด้วย ด้วยการชักชวนกันชี้แจงกัน ปรึกษา หารือกัน ช่วยเหลือร่วมกัน กระทำทุกอย่างทุกทางที่จะไม่ปล่อยให้ เราตกไปในอำนาจของกิเลส แต่ให้มาคงอยู่ในร่องรอยของ พระพุทธเจ้า คือพระธรรม แล้วดำเนินไปในทางดับทุกข์ จนดับ ทุกข์ได้สิ้นเชิงจริง ได้ถึงสิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์เราควรจะได้ ขอให้ คิดดูเถิดว่า มีอะไรอีกบ้างที่จะดีประเสริฐไปกว่านี้ การได้เงิน ได้ของ ได้ชื่อเสียง ได้อำนาจวาสนานั้นไม่เคยดับทุกข์ได้เลย ได้ มามากเท่าไร มันก็มีราคะ โทสะ โมหะ มากขึ้นอีก ยิ่งร้อนเป็น ไฟมากขึ้นอีก ยิ่งร้อนเป็นไฟมากขึ้นอีก

นี่เห็นได้ว่า ได้เงิน ได้ของ ได้อำนาจวาสนานั้น ไม่เคย ดับทุกข์ได้เลย เราควรจะได้อะไรจึงจะเป็นการดับทุกข์ได้ เรา ควรจะได้สิ่งนี้แหละ คือได้การทำตนให้อยู่ในร่องรอยของ

พระพุทธเจ้าจนกระทั่งมีจิตใจ สะอาด สว่าง สงบ ความ
สะอาด สว่าง สงบของจิตใจนั้นแหละคือสิ่งที่มีคุณค่าเหนือ
สิ่งใดๆ ทั้งหมด เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรจะได้หรือเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่
มนุษย์ควรจะได้ เพราะว่าเมื่อได้สิ่งนี้มาแล้วมันดับทุกข์ได้ ผิด
จากได้เงิน ได้ของ ได้อำนาจวาสนาเป็นต้นนั้น ซึ่งมันไม่เคยดับ
ทุกข์ได้เลย

เราจึงจะได้พิจารณาให้เห็นความจริงข้อนี้กันทุกๆ คน
ก็จะเป็นผู้ที่มีศรัทธาอันแน่นแฟ้นไม่กลับกลอกในพระพุทธ ใน
พระธรรม ในพระสงฆ์ จึงมีความเข้าใจถูกต้องว่าอะไรเป็นความ
ทุกข์ อะไรเป็นความทุกข์ จะเกิดกำลังใจในการที่จะขยันหมั่น
เพียร มีสติสัมปชัญญะ ควบคุมตัวเอง ดำเนินอยู่แต่ในร่องใน
รอยที่ความทุกข์จะไม่ตกทับหัวใจได้

ไม่ว่าสิ่งทั้งหลายจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หัวใจนี้ก็
ไม่ทุกข์ ร่างกายจะถูกฉีกฉีกออกไปเป็นท่อนๆ จิตใจนี้ก็ไม่ทุกข์
เขาจะรบบราฆ่าฟันกันระเบิดโลกนี้ให้เป็นละอองธุลีสูญสิ้นไป
จิตใจนี้ก็ไม่ทุกข์ ยังคงอยู่ก็ไม่ทุกข์ ดับไปก็ไม่ทุกข์ คงมีแต่ความ
ไม่ทุกข์ เป็นความสดชื่น เป็นความสะอาด สว่าง สงบ ตลอดเวลา
ที่ยังตั้งอยู่ จนกระทั่งถึงเวลาที่ดับไปนี้เรียกว่า ผลของอานิสงส์

ที่เราจะพึงได้จากสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์เราควรจะได้ดังกล่าวแล้ว

ถ้าผิดไปจากนี้แล้ว คนหนาๆ เหล่านั้นจะสบายดีอยู่ที่
ทุกข์ มีกินอยู่ที่ทุกข์ มีใช้อยู่ที่ทุกข์ บริโภคคามอยู่ที่ทุกข์ ยิ่งไงๆ
เสียก็ต้องเป็นทุกข์ทั้งกลางวันกลางคืน ทั้งหลับทั้งตื่น ต้องมี
ลักษณะกลางคืนอดควัน กลางวันเป็นไฟอยู่ตลอดเวลาตัวเอง
ถ้าเป็นบุญชนหนาไปด้วยกิเลสแล้ว จะเป็นมนุษย์ก็ตาม จะเป็น
เทวดาก็ตาม ต้องมีลักษณะกลางคืนอดควัน กลางวันเป็นไฟไป
ด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงเป็นผู้ที่เสวยทุกข์เสมอกันหมดทั้ง
เทวดาและมนุษย์ ถ้าหากว่าเป็นคนหนาไปด้วยกิเลส คือตกเป็น
บ่าวเป็นทาสของความสุขทางเนื้อหนังดังกล่าวแล้ว นี่ก็เพราะ
ขาดอะไร นี่ก็เพราะขาดดวงแก้ว คือพระรัตนตรัย มีความหมาย
อยู่ที่ตรงความสะอาด สว่าง สงบนั่นเอง

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน จงได้พิจารณาในความจริง
ข้อนี้ ให้รู้เรื่องความทุกข์ และความดับทุกข์ และเครื่องมือ
สำหรับจะดับทุกข์ ให้เห็นแจ่มชัดเจนตามที่เป็นจริงเถิด ความ
ประมาททั้งหลายจะสูญหายไปในช่วงพริบตาเดียว ความไม่
ประมาทก็จะเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ ทำตนให้เป็นบุคคลชนิดที่ตรง
ตามพุทธประสงค์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้รับมรดกอันนั้น

อันเป็นพินัยกรรมที่พระพุทธองค์ทรงประทานให้ โดยไม่ต้อง
สงสัยเลย โดยไม่ต้องเชื่อบุคคลอื่นเลย เพราะว่าอาจารย์แจ้ง
เห็นจริงด้วยจิตใจของตนเอง ว่าเราได้เราถึง ว่าเราดับทุกข์ได้
เพราะความทุกข์สิ้นไปดังนี้ เพราะอาศัยสิ่งประเสริฐสุด คือ
พระรัตนตรัยเป็นเครื่องกำจัดทุกข์โดยนัยยะดังว่ามา สำเร็จผล
เป็นบุคคลที่ไม่ประมาท เป็นผู้ไม่ตายอยู่ตลอดเวลานิรันดร
เหมือนกับพระธรรมนั้น

ความปรารถนาดังนี้ย่อมเป็นผลสำเร็จได้ เพราะความ
ที่เราทั้งหลายมีความไม่ประมาทเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุค
นี้ ที่จะตั้งจิตอธิษฐานให้หลังจากวันนี้เป็นต้นไป มีแต่ความ
เจริญงอกงามยิ่งขึ้นๆ ความคอดความก้าวหน้าจึงสิ้นสุดลงเสียแต่
เพียงเท่านั้น จึงมีแต่ความเจริญเบิกบานขยายออกไปในทางที่จะ
สะอาด สว่าง และสงบ ให้สมตามความมุ่งหมายของพระพุทธ
ศาสนา เพราะฉะนั้นทุกคนจงช่วยกันคิดอยู่เป็นนิจ เพื่อจะ
ปรึกษาหารือด้วยการเป็นที่ฟังให้แก่กันและกัน ช่วยเหลือกัน
และกันทำความเข้าใจถูกต้องให้กันและกันก่อน และจะได้
พยายามประพฤติปฏิบัติให้ก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับๆ คงจะได้
บรรลุผลเป็นที่พอใจก่อนแต่ที่จะตายเสียเป็นแน่นอน

ขอให้ความปรารถนาอันนี้ จงเป็นผลอันสำเร็จ เป็น
สำเร็จตามที่เราทุกคนได้ปักใจมั่น ยึดถือว่าปีนี้เป็นปีศักดิ์สิทธิ์
ในฐานะเป็นปีกิ่งพุทธกาล และได้บวชพระบวชชีกันเป็นการ
ใหญ่ กลับจิตกลับใจเพื่อหวังว่าจะทำให้ดีที่สุด จะเป็นการ
รื้อฟื้นสิ่งที่ตกต่ำทรุดโทรมนั้นให้เฟื่องฟูขึ้นดังเดิม ด้วยความ
มานะพากเพียร อดกลั้นอดทนเต็มตามความสามารถของตน
จงทุกๆ คนเถิด จะเป็นการได้ชื่อว่าบูชาพระบรมศาสดาด้วย
ปฏิบัติบูชา อันเป็นบูชาอย่างยิ่ง ไม่มีการบูชาอันใดที่ยิ่งไป
กว่าการบูชานี้แล้ว

ขอให้ระลึกถึงเหตุการณ์ในคราวปรินิพพานว่า ดอกไม้
มันคารวะตกลงมาจากสวรรค์บูชาพระพุทธเจ้าในวันที่
ปรินิพพานนั้น เต็มไปทั่วทั้งอุทยานสูงตั้งแต่เขา พระพุทธเจ้า
ท่านยังตรัสว่าไม่มีค่าเลย ไม่มีความหมายเลยที่ดอกไม้สวรรค์
จะตกลงมาบูชาสรีระของตถาคตมากถึงปานนั้น แต่พวก
พุทธบริษัท ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พากันตั้งหน้าตั้งตา
ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนแล้ว การอดกลั้นอดทนปฏิบัติ
นั้นแหละ เป็นการบูชาอันสูงสุด เป็นการบูชาอันแท้จริง
เป็นการบูชาที่มีความหมาย

เพราะฉะนั้นขอให้เราทั้งหลายจงมีสติสัมปชัญญะ พินิจพิจารณาดูให้ดี แล้วกระทำกาย วาจา ใจ ชีวิตร่างกายนี้ ให้เป็นเครื่องบูชาแต่สมเด็จพระบรมศาสดา ด้วยการอุทิศเสียสละในการที่จะปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง ในการที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้อง แล้วปฏิบัติถอนตนออกจากทุกข์ด้วยกันทุกคน ได้ชื่อว่าทุกคนเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย เป็นญาติในพระพุทธศาสนา มีพระพุทธเจ้าเป็นบิดาร่วมกัน แล้วทุกคนก็ร่วมกันถอนตนออกจากทุกข์ ถอนโลกนี้ออกจากความทุกข์ สมตามความมุ่งหมาย สมตามหน้าที่ของพุทธบริษัทแล้ว ทุกประการ

ขอให้ท่านทั้งหลายต่างเอาความจริงข้อนี้ เป็นเครื่องตักเตือนตนให้เกิดกำลังใจ อุทิศเสียสละด้วยกำลังใจทั้งหมดนั้น ประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามความมุ่งหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ถือกันว่าเป็นเวลาอันศักดิ์สิทธิ์ คือปี ๒๕๐๐ นี้ให้สมกับที่สมมติว่าเป็นปีอันศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนั้น จงทุกๆ คนเทอญ

ธรรมเทศนา ก็สมควรแก่เวลา เอวัง ก็มีด้วยประการ
ฉะนี้.

...

ให้รู้เรื่องความทุกข์ และความดับทุกข์

และเครื่องมือสำหรับจะดับทุกข์

ให้เห็นแจ้งชัดเจนตามที่เป็นจริงเกิด

ความประมาททั้งหลายจะสูญหายไปในช่วงพริบตาเดียว

ความไม่ประมาทก็จะเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์

...

...

การอดกลั้นอดทนปฏิบัตินั้นแหละ
เป็นการบูชาอันสูงสุด เป็นการบูชาอันแท้จริง
เป็นการบูชาที่มีความหมาย

...

ใบสมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ

ข้อมูลสมาชิก

ชื่อ นามสกุล

โทรศัพท์ อีเมล

มีความประสงค์บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือธรรมะใกล้มือ

สมัครใหม่ ต่ออายุสมาชิก สมาชิกอุปถัมภ์ แบบระบุองค์กร

สมาชิกอุปถัมภ์ แบบไม่ระบุองค์กร ตามแต่มูลนิธิฯ จัดสรร

๑ ปี (๑๒ เล่ม) ๑๘๐ บาท ปี (..... เล่ม) บาท

ต้องการรับหนังสือตั้งแต่ฉบับ เดือน ปี

ที่อยู่สำหรับจัดส่ง

ผู้รับ

ที่อยู่

.....

..... โทรศัพท์

สมทบการผลิต

ณ สโมสรธรรมทาน จำนวน บาท

โอนเงิน จำนวน บาท

เข้าบัญชี มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ประเภท ออมทรัพย์ เลขที่ ๑๑๑-๒-๙๖๒๙๕-๘

ธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขา สำนักรัชโยธิน

พร้อมส่งหลักฐานการโอนเงินมาทาง

ไปรษณีย์ : จำหน่ายของถึง สโมสรธรรมทาน (สมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ)

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

ถ.นิคมรถไฟสาย๒ แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรสาร : ๐-๒๙๓๖-๒๖๘๕ อีเมล : bookclub@bia.or.th

กล้องข้อความ : www.facebook.com/bookclub.bia

อื่น ๆ (ระบุ) :

โลกนี้ระส่ำระสายเดือดร้อนทั่วไปหมด
ทุกย่อมหญา เพราะความที่คนส่วนมาก
เหล่านั่นตกเป็นป่าวเป็นทาของปีศาจ
แห่งความสุขทางเนื้อทางหนัง...

กรรมะใกล้มือ

BIA

ISBN 978-616-7574-65-3

